

สารคดี

ศาสตร์พระราชา ฉบับที่ 1

ศูนย์ศึกษาศาสตร์พระราชาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

WWW.PHILOSOPHY.CMRU.AC.TH

ศาสตร์พระราช : ศาสตร์แห่งความสุข อย่างพอเพียงและยั่งยืน

ศ.เกียรติคุณ ดร.มนัส สุวรรณ ราชบัณฑิต

กำเนิดศาสตร์พระราช

มีนักวิชาการรวมตลอดจนหน่วยงานและองค์กรทั้งภาครัฐและภาคเอกชนจำนวนหนึ่ง พยายามวิเคราะห์และสังเคราะห์พระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (ในหลวงรัชกาลที่ 9) ที่พระองค์ทรงประกอบตลอดระยะเวลาแห่งการครองราชย์เป็นเวลา 70 ปี และมีโครงการตามพระราชดำริเกิดขึ้นกว่า 4,800 โครงการว่ามีจุดกำเนิดเมื่อไร และอย่างไร

สำหรับผู้เขียนซึ่งมีความสนใจและติดตามในประเด็นดังกล่าวมาเป็นเวลานานพอสมควร นานพอที่จะวิเคราะห์และสังเคราะห์ได้ว่า “ศาสตร์พระราช” มีจุดเริ่มต้นจากเหตุการณ์ที่ถือว่าเป็นประวัติศาสตร์สองเหตุการณ์ เหตุการณ์แรกคือพระราชปณิธานของในหลวงรัชกาลที่ 9 ที่ปรากฏในพระปฐมบรมราชโองการเนื่องในพระราชพิธีบรมราชาภิเษกเมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2493 ที่ว่า **“เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม”** และบันทึกส่วนพระองค์ที่ว่า **“ถ้าประชาชนไม่ทิ้งข้าพเจ้าแล้ว ข้าพเจ้าจะทิ้งประชาชนอย่างไรได้”** ในหลวงรัชกาลที่ 9 ไม่เคยทอดทิ้งประชาชนของพระองค์ ทรงตระหนักเสมอว่าทุกข์ของประชาชนคือทุกข์ของพระองค์ ทรงมีพระราชปณิธานแน่วแน่ที่จะให้พสกนิกรของพระองค์ท่านมีความสุขโดยทำ (ปฏิบัติ) และโดยธรรม (คุณธรรมและจริยธรรม)

ศาสตร์พระราช : ศาสตร์แห่งความสุข

อย่างพอเพียงและยั่งยืน

ศ.เกียรติคุณ ดร.มณัส สุวรรณ ราชบัณฑิต

ศาสตร์พระราช: ความหมายและหลักการ

คล้ายกับกำเนิดศาสตร์พระราช มีนักวิชาการและภาคส่วนต่างๆ จำนวนหนึ่งพยายามให้ความหมายของ “ศาสตร์พระราช” ไว้ค่อนข้างหลากหลาย ความหมายดังกล่าวมีความแตกต่างกันไปมากบ้างน้อยบ้างตามพื้นฐานความรู้และความคิดของแต่ละคน แต่ละภาคส่วน ความหมายที่คิดว่าน่าครอบคลุมและสร้างความเข้าใจได้ดีระดับหนึ่งคือ ความหมายที่ให้ไว้โดยสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร เมื่อปี พ.ศ. 2560 ดังนี้

ศาสตร์พระราช หมายถึง บรรดาองค์ความรู้และภูมิปัญญาของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร ที่ได้พระราชทานผ่านวิธีการต่าง ๆ ด้วยความมุ่งหมายที่จะพัฒนา ป้องกัน หรือ แก้ไขปัญหาเพื่อประโยชน์สุขแก่พสกนิกรและส่งผลถึงมนุษยชาติทั้งปวง ให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคง สันติ-สุข และยั่งยืน

อย่างไรก็ตาม โดยส่วนตัวของผู้เขียนยังเห็นว่าความหมายดังกล่าวข้างต้นแม้จะสร้างความเข้าใจให้กับคนทั่วไปได้ดีระดับหนึ่งก็ตาม แต่เป็นความหมายที่นิยามไว้แบบกว้างๆ ทั่วไปไม่เจาะจงให้เห็นความเด่นชัดเป็นการเฉพาะ ด้วยเหตุดังกล่าวผู้เขียนจึงได้ให้ความหมายของ “ศาสตร์พระราช” เป็นการส่วนตัวเพื่อใช้ประกอบการสอนนักศึกษาและเพื่อประกอบการบรรยายพิเศษในโอกาสที่ได้รับเชิญ ทั้งนี้ ความหมายดังที่ปรากฏข้างล่างนี้ชี้ให้เห็นว่าศาสตร์พระราชคือองค์ความรู้ซึ่งหมายถึงความรู้ที่สามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นจริงและสามารถทำให้เกิดผลได้จริงเพราะเน้นการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมด้วยการผสมผสานความรู้เดิมในพื้นที่เข้ากับความรู้สมัยใหม่ที่ประยุกต์เข้ากับบริบทของพื้นที่ได้เป็นอย่างดี

ศาสตร์พระราช : ศาสตร์แห่งความสุข

อย่างพอเพียงและยั่งยืน

ศ.เกียรติคุณ ดร.มณัส สุวรรณ ราชบัณฑิต

ศาสตร์พระราช: ความหมายและหลักการ

ศาสตร์พระราช หมายถึง องค์ความรู้ที่เกิดจากการศึกษา ค้นคว้า และทดลองโดยในหลวงรัชกาลที่ 9 ด้วยการบูรณาการ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่เรียกว่า "ศาสตร์ชาวบ้าน" เข้ากับองค์ความรู้ สมัยใหม่ที่เรียกว่า "ศาสตร์สากล" จนได้เป็นแนวทางปฏิบัติที่ดี ที่สุดที่จะทำให้สังคมและประเทศอยู่ได้อย่างเป็นสุข พอเพียง และ ยั่งยืน เมื่อนำไปใช้

หลักการสำคัญของศาสตร์พระราช คือ การสร้างพื้นฐานการ ดำรงชีวิตด้วยการพัฒนาคน สร้างสันติ และความปรองดองเพื่อ ให้สังคมสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข การสร้างสังคมให้ สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข สามารถเกิดขึ้นได้โดยอาศัย หลัก 3 ประการ (3 ป.) ดังนี้

- 1.ปฏิบัติ : หมายถึง ความเป็นศาสตร์แห่งการพัฒนา มุ่งแก้ ปัญหาความยากจนที่ตัวคน (HUMAN POVERTY) มากกว่าความยากจนที่ตัวเงิน (MONETARY POVERTY)
- 2.ปรียัติ : หมายถึง ความเป็นศาสตร์แห่งความประพฤติ ยึดมั่น ในความอดทน อดกลั้น มีขันติ โสรัจจะ หิริ โอตปปะ รู้หลักการครองตน ครองคน และครองงาน (สังคหวัตถุ 4 / พรหมวิหาร 4 / สปัปฺริสธรรม 7)
- 3.ปฏิเวธ: หมายถึง ความเป็นศาสตร์แห่งการอยู่ร่วมกัน มุ่งเน้น การสร้างความรัก ความสามัคคีปรองดอง การเคารพ ในเหตุผลซึ่งกันและกัน ไม่เอาวัดเอาเปรียบกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน (วิษณุ เครื่องงาม, มปป)

ศาสตร์พระราช : ศาสตร์แห่งความสุข อย่างพอเพียงและยั่งยืน

ศ.เกียรติคุณ ดร.มนัส สุวรรณ ราชบัณฑิต

ศาสตร์พระราช : ศาสตร์แห่งความสุขอย่างพอเพียง และยั่งยืน

การสร้างความสุขอย่างพอเพียงและยั่งยืนตามหลักการของ “ศาสตร์พระราช” สามารถกระทำได้ง่าย เนื่องจาก

1. ศาสตร์พระราชเป็นหลักการและแนวคิดที่ไม่มีความซับซ้อน ต้องไม่ลืมว่า “ศาสตร์พระราช” เป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากการศึกษา ค้นคว้า และทดลองโดยในหลวงรัชกาลที่ 9 จนได้ผลที่สามารถพิสูจน์ได้ในเชิงประจักษ์ ประชาชนสามารถน้อมนำไปสู่การปฏิบัติได้ทันที เช่น การปลูกหญ้าแฝก การสร้างฝายชะลอน้ำ การแก่งดิน
2. ศาสตร์พระราชไม่เน้นการเปลี่ยนแปลงวิถีดั้งเดิมของชุมชน จุดเด่นของการสร้างความสุขอย่างพอเพียงและยั่งยืนให้กับประชาชน คือ การพัฒนาที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม การดำรงชีวิตแบบดั้งเดิมให้น้อยที่สุด วัฒนธรรม คือ รากเหง้าสำคัญของความเป็นมนุษย์ เป็นชุมชน และเป็นสังคม การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมจึงอาจหมายถึงการทำให้สังคมหรือชุมชนแตกสลาย ไม่สามารถดำรงอยู่ต่อไปได้

ศาสตร์พระราช : ศาสตร์แห่งความสุข อย่างพอเพียงและยั่งยืน

ศ.เกียรติคุณ ดร.มนัส สุวรรณ ราชบัณฑิต

ศาสตร์พระราช : ศาสตร์แห่งความสุขอย่างพอเพียง และยั่งยืน

3. ศาสตร์พระราชเริ่มต้นการพัฒนาจากระดับล่าง (THINK GLOBALLY, ACT LOCALLY) เป้าหมายของการดำเนินการตามแนวคิดของศาสตร์พระราชคือ ความสุขอย่างพอเพียงและยั่งยืนที่เกิดแก่คนส่วนใหญ่ในพื้นที่ หลักการดำเนินการเริ่มต้นที่ระดับเล็กที่สุดคือระดับปัจเจกให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ก่อน (SELF-RELIANCE) จากนั้นจึงยกระดับสู่ครอบครัว ชุมชน และสังคมที่ใหญ่ขึ้น การดำเนินการในลักษณะนี้มีความเป็นไปได้สูง และเหมาะสมที่สุดเนื่องจากเป็นการดำเนินการที่ไม่ต้องใช้ต้นทุนทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมสูง
4. ศาสตร์พระราชไม่เน้นการใช้เทคโนโลยีชั้นสูงแต่เน้นสิ่งที่มีในท้องถิ่น การพัฒนาอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานศาสตร์พระราชไม่ได้ปฏิเสธเทคโนโลยีที่ทันสมัย แต่ให้ความสำคัญกับการนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับบริบทของท้องถิ่นมาบูรณาการเข้ากับเทคโนโลยีพื้นบ้าน
5. ศาสตร์พระราชเน้นการพัฒนาแบบ “สมดุล” การพัฒนาเพื่อให้ประชาชนมีความสุขอย่างพอเพียงและยั่งยืนบนพื้นฐานศาสตร์พระราชเน้นความพอประมาณ ความพอเหมาะพอดี ไม่มากเกินไปและไม่น้อยเกินไป กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือเป็นการพัฒนาที่ไม่ฝืนธรรมชาติ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันสำหรับการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต

ศาสตร์พระราช : ศาสตร์แห่งความสุข อย่างพอเพียงและยั่งยืน

ศ.เกียรติคุณ ดร.มนัส สุวรรณ ราชบัณฑิต

บทสรุป

สังคมใดก็ตามที่น้อมนำศาสตร์พระราชสู่การปฏิบัติให้ถูกต้อง และเหมาะสมกับบริบทของสังคมที่เป็นอยู่ สังคมนั้นจะเป็นสังคมที่ยั่งยืน (SUSTAINABLE SOCIETY) หมายถึงการเป็นสังคม

ที่มีความสุขอย่างพอเพียงและยั่งยืนได้ กล่าวคือ

ในมิติทางสังคม ศาสตร์พระราชสามารถแก้ปัญหาความยากจน สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ช่วยอนุรักษ์ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม และสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างเป็นสุข และยั่งยืน

ในมิติทางสิ่งแวดล้อม ศาสตร์พระราชสามารถช่วยส่งเสริมการอนุรักษ์ดิน น้ำ อากาศ ป่าไม้ และสนับสนุนการแก้ปัญหา ความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม

สุดท้ายคือ มิติทางเศรษฐกิจ ศาสตร์พระราชสามารถสนับสนุนให้คนมีงานทำโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการเกษตร ทำให้คนมีรายได้อย่างพอเพียง และสามารถพึ่งพาตนเองได้โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

WWW.PHILOSOPHY.CMRU.AC.TH